

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการสะท้อนคิดของนักศึกษาครู
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู
Development of Learning Management for Enhancing Reflective Thinking of
Student Teachers in Peace Education for Teachers Course, Princess of
Naradhiwas University

ศิริกัญญา แก่นทอง^{1*}Sirikanya Kanthong^{1*}

(Received: February 23, 2021; Revised: June 9, 2021; Accepted: June 11, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบพฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาครูต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการสะท้อนคิดของนักศึกษาครูหลังการใช้กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการสะท้อนคิดโดยใช้การเขียนบันทึกในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู และ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาครูต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู ประชากร คือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ จำนวน 59 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) แบบวัดพฤติกรรมสะท้อนคิดจำนวน 14 ข้อ ได้ค่าความตรงระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคได้เท่ากับ 0.87 2) บันทึกการสะท้อนคิดหลังสิ้นสุดการเรียนการสอน 8 ครั้ง และ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน จำนวน 26 ข้อ แบบสอบถาม ได้ค่าความตรงระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค ได้เท่ากับ 0.89 และใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาครูโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ หลังการจัดการเรียนการสอน สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนการสอน โดยมีคะแนนพฤติกรรมสะท้อนคิดก่อนการเรียน ($\mu = 2.49$, $\sigma = 0.68$) และหลังการเรียน

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

¹ Faculty of Liberal Arts, Princess of Naradhiwas University

*Corresponding author. E-mail: sirikanya5177@gmail.com

($\mu = 3.09$, $\sigma = 0.71$) 2) ระดับพฤติกรรมสะท้อนคิดจากบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาครูแตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมสะท้อนคิดก่อนการเรียนรู้ในระดับต่ำ ($\mu=1.29$, $\sigma = 0.60$) และหลังการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu= 3.12$, $\sigma = 0.72$) และ 3) ความคิดเห็นของนักศึกษาครูต่อการจัดการเรียนการสอนพบว่า คะแนนเฉลี่ยโดยรวมด้านประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.32$, $\sigma = 0.56$) ด้านอุปสรรคโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ ($\mu= 3.05$, $\sigma = 0.57$)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน ทักษะการสะท้อนคิดนักศึกษาครู วิชาสันติศึกษาสำหรับครู

Abstract

This research aimed 1) to compare the behaviors of reflection of student teachers toward the learning management for enhancement of reflection skills in the peace education for teachers course, 2) to compare the reflection levels of student teachers after participating in learning activities and 3) to study student teachers' opinions toward the learning management for enhancement of reflection skills of student teachers in the peace education for teachers course. The populations were 59 Graduate Diploma students of Teacher Profession major in Princess of Naradhiwas University. The research instruments consisted of 3 parts: 1) a reflection behavior measurement form including 14 items, received its validity between 0.80 – 1.00 and Cronbach's Alpha Coefficient Reliability at 0.87, 2) a learning journal, completed after 8 class sessions, and 3) a questionnaire asking about opinions toward the learning management including 26 items, received its validity between 0.80 – 1.00 and Cronbach's Alpha Coefficient Reliability at 0.89. The data were analyzed using descriptive statistics; Mean (μ) and Standard Deviation (σ).

The results of this study revealed that 1) the level of reflection behaviors of student teachers by providing students to write a journal was higher than before receiving the given task (before, $\mu=2.49$, $\sigma =0.68$ and after, $\mu=3.09$, $\sigma =0.71$), 2) the reflection levels, seeing from the student teachers' learning journal, were different, in which the mean of reflection behavior score before receiving the journal task was at a low level ($\mu=1.29$, $\sigma =0.60$); however, after completing the given task, the mean score was at a moderate level ($\mu =3.12$, $\sigma =0.72$ and 3) the student teachers' opinions toward the learning management were found that the average

score in the aspect of benefits was at a moderate level ($\mu=3.32$, $\sigma=0.56$) and in the aspect of barriers was at a fair level ($\mu=3.05$, $\sigma=0.57$).

Keywords: Learning management, reflective thinking skill student teacher, peace education for teacher

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลุกฝังแนวความคิด ความรู้ให้กับพลเมืองและสังคมโดยรวมในทุกประเทศ การเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของมนุษย์ สาขาวิชาทางการศึกษาเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมและพัฒนาครูก่อนประจำการและส่งเสริมการพัฒนาครูทั้งในและนอกประจำการให้มีความรู้และมีสมรรถนะทางวิชาชีพ เป็นผู้ยึดมั่นในค่านิยมอุดมการณ์ มีจิตวิญญาณความเป็นครู และสมรรถนะทางวิชาชีพครูมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562 กำหนดคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์มุ่งเน้นทักษะการคิดขั้นสูง ประกอบด้วย เป็นผู้เรียนรู้ จดจำและแก้ปัญหา เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์การคิดขั้นสูงเป็นผู้มีทักษะศตวรรษที่ 21 รวมทั้งมีคุณลักษณะเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพครูตามที่คุรุสภา กำหนด (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562, 2562)

การสะท้อนคิดเป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การคิดใคร่ครวญและเชื่อมโยงประสบการณ์ของตนเองกับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นด้วยมุมมองใหม่ที่แตกต่างและมีความหมายจนเกิดองค์ความรู้ใหม่และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนในสถานการณ์จริงของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้นได้ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดขั้นสูงทักษะทางปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานคุณวุฒิ ด้านการคิดการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดขั้นสูง วิธีหนึ่งที่ได้รับคามนิยมคือ การสะท้อนคิด เครื่องมือที่นิยมใช้คือการบันทึกการเรียนรู้

วิธีหนึ่งที่ได้รับคามนิยมคือ การสะท้อนคิด เครื่องมือที่นิยมใช้คือการบันทึกการเรียนรู้ โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิด เป็นกระบวนการทางสมองในการจัดกระทำข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่รับเข้ามาเป็นกระบวนการทางสติปัญญา มีลักษณะเป็นกระบวนการหรือวิธีการในการพัฒนาให้เกิดกระบวนการคิด วิธีการพัฒนาการคิดและการวัดและประเมินการคิดที่ได้รับการยอมรับนิยม

คือ แนวคิดของ Gibbs (1988) มีองค์ประกอบ 6 ขั้นตอน คือ 1) การบรรยาย (Description) 2) ความรู้สึก (Feelings) 3) การประเมิน (Evaluation) 4) การวิเคราะห์ (Analysis) 5) การสรุป (Conclusions) และ 6) การวางแผนเพื่อนำไปใช้ (Action plan) การคิดยังเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ต่อเนื่องนั้นหมายถึงหากไม่มีประสบการณ์ในการคิดอย่างต่อเนื่องอาจจะทำให้คุณภาพของการคิดลดลงได้ (ทิตนา แหมมณี, 2554) การสะท้อนคิดจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการการคิดอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ด้านทักษะการคิด

สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว (2562) พบว่า การสะท้อนคิดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสะท้อนคิดของนักศึกษาครู เช่นเดียวกับการศึกษาของ พรพิมล ชัยสา และสายชล จันทร์วิจิตร (2563) การศึกษาของ ชนิตว์ปิยา แสงเย็นพันธุ์, ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ, และปิยะพงษ์ ไสยโสภณ (2562) การศึกษาของ จุฬินทิพา นพคุณ (2561) และการศึกษาของ ลำเจียก กำธร, จิณัฐตา ศุภศรี, และฐาปนี อัครสุวรรณกุล (2560) พบว่า การให้นักศึกษาเขียนบันทึกการเรียนรู้จะช่วยพัฒนาการคิดแบบสะท้อนคิดได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะการสะท้อนคิดช่วยปรับเปลี่ยนวิธีการคิด ทักษะคิดและสามารถตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณในการเลือกปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การวางแผนการพัฒนาตนเองในอนาคตต่อไป (รัตติกร เหมือนนาตอน, ยุพาภรณ์ ตีรไพรวงศ์, เจียมใจ ศรีชัยรัตนกุล, และสันติ ยุทธยง, 2562)

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบและความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน จากเหตุการณ์ดังกล่าว ส่งผลกระทบด้านการศึกษาในพื้นที่เป็นอย่างมาก

จากสถิติการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาพบว่าในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำอย่างต่อเนื่อง ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2559-2560 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561ข) และปีการศึกษา 2561 ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยในระดับประเทศทุกรายวิชา ระดับคุณภาพความรู้อยู่ในเกณฑ์ลำดับท้ายของประเทศ และยังมีสาเหตุอื่นร่วม ประชาชนเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งถูกชักจูงไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความไม่สงบ เนื่องจากหลงผิดรับและเชื่อข้อมูลที่ขาดการคิดเชิงวิพากษ์ ปัญหาหนึ่งที่สำคัญคือการขาดทักษะการคิด (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส, 2563)

มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีพันธกิจหลักในการผลิตบัณฑิต หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู เป็นหลักสูตรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูโดยนักศึกษาครูต้องมีคุณสมบัติเป็นครูในพื้นที่ เพื่อเป็น

การพัฒนาครูโดยใช้การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา ประกอบกับความมุ่งหวังให้ครูเป็นต้นแบบในการสร้างสันติภาพ นำมาสู่สันติสุขอย่างยั่งยืน หลักสูตรได้กำหนดรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเสริมสร้างทักษะ แนวคิดหลักเกี่ยวกับสันติภาพและสันติศึกษา ประเภทและปัญหาความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี การสื่อสารเพื่อความเข้าใจอันดี การใช้สันติวิธีในชีวิตประจำวัน (มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 2558) การจัดการเรียนการสอนโดยการเสริมสร้างทักษะการคิดสำหรับครู สอดคล้องกับผลการศึกษารูปแบบการสอนสันติศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ควรสอนโดยเน้นทักษะการคิด สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริกัญญา แก่นทอง (2561ก) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นทักษะการคิดเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้นักศึกษาสามารถพัฒนาความคิด ตามคุณลักษณะบัณฑิต เพื่อนำไปสู่ระดับความคิดอยู่ในระดับสามารถนำความรู้ไปสร้างสันติภาพในตนเองสู่การสร้างสันติภาพนอกได้อย่างเป็นรูปธรรมยังเน้นแนวทางการเสริมสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เช่นเดียวกับการศึกษา ของ ศิริกัญญา แก่นทอง (2561ข) เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ พบว่า การสร้างสันติภาพคือองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยกระบวนการสะท้อนคิด เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปสู่การใช้การศึกษาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่เพื่อสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน โดยการสะท้อนคิด จึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการสะท้อนคิดของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครูโดยนำแนวคิดกระบวนการสะท้อนคิดด้วยตนเองมากำหนดหัวข้อในการเขียนบันทึกการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักศึกษาให้รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบสามารถเชื่อมโยงความรู้จากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้นำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการสะท้อนคิดของนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครูได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาครูต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการสะท้อนคิดของนักศึกษาครูหลังการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการสะท้อนคิดโดยใช้การเขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาครูต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการสะท้อนคิดการเขียนบันทึกการเรียนรู้ (Reflective journal) ของกิบส์ Gibbs (1988) 6 ขั้นตอนได้แก่ 1) การคิดทบทวนรายละเอียดของเหตุการณ์ 2) การทบทวนความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์ 3) การประเมินผลกระทบของเหตุการณ์ 4) การคิดเชื่อมโยงเหตุการณ์ตามหลักเหตุผล 5) การสรุปการเรียนรู้จากประสบการณ์และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง และ 6) การคิดวางแผนนำความรู้ไปใช้ในอนาคตมาประยุกต์ใช้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู เกณฑ์การให้คะแนนของ Williams, Sundelin, Foster-Seargeant, and Norman (2000) การเรียนรู้จะช่วยพัฒนานักศึกษาให้รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและเป็นนักสะท้อนคิด (Reflective practitioner) ดังภาพกรอบแนวคิดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการสะท้อนคิดของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การเขียนบันทึกการเรียนรู้
มี 6 ขั้นตอน ได้แก่

1. การคิดทบทวนรายละเอียดของเหตุการณ์
2. การทบทวนความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์
3. การประเมินผลกระทบของเหตุการณ์
4. การคิดเชื่อมโยงเหตุการณ์ตามหลักเหตุผล
5. การสรุปการเรียนรู้จากประสบการณ์และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง
6. การคิดวางแผนนำความรู้ไปใช้ในอนาคตมาประยุกต์ใช้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู

การสะท้อนคิดสำหรับครู

1. พฤติกรรมการสะท้อนคิด
2. ระดับการสะท้อนคิด
3. ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) แบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest posttest design) ประชากรที่ศึกษา คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ รุ่นที่ 17 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู จำนวน 59 คนจำนวน 2 ห้องเรียน เป็นการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

1. แบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดของเชษฐา แก้วพรม (2556) พัฒนาจากแบบวัดของ Sobral (2005) มีข้อคำถามทั้งสิ้นจำนวน 14 ข้อ โดยข้อคำถามเป็นการถามความถี่ของการแสดงพฤติกรรมสะท้อนคิด ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 4 ระดับ ข้อคำถามถามถึงความถี่ของการแสดงพฤติกรรมสะท้อนคิดจากคะแนน 1- 4 ดังนี้ 1 คะแนน หมายถึง ไม่เคยทำ, 2 คะแนน หมายถึง ทำนาน ๆ ครั้ง, 3 คะแนน หมายถึง ทำบ่อย ๆ และ 4 คะแนน หมายถึง ทำเป็นประจำ หากค่าความเชื่อมั่นโดยรวมด้วยวิธีการของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ 0.87 โดยใช้เกณฑ์ตามแนวคิดการแบ่งช่วงค่าเฉลี่ย เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยระดับของการสะท้อนคิด มี 4 ระดับ คะแนน 1.00 – 1.50 หมายความว่า มีพฤติกรรมระดับต่ำ, คะแนน 1.51 – 2.50 หมายความว่า มีพฤติกรรมระดับปานกลาง, คะแนน 2.51 – 3.50 หมายความว่า มีพฤติกรรมระดับสูง, คะแนน 3.51 – 4.00 หมายความว่า มีพฤติกรรมระดับสูงมาก

2. แบบประเมินระดับของการสะท้อนคิด เป็นการประเมินระดับการพัฒนาของทักษะทางปัญญาของผู้เรียนและสอดคล้องตามความสามารถของผู้เรียนในแต่ละคน โดยมีเกณฑ์การพิจารณาการประเมินระดับของการสะท้อนคิด จำนวน 4 ระดับ ลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราประมาณค่าดังนี้ 1 คะแนน หมายความว่า ระดับ 1 การบรรยาย (Descriptive level) ผู้เรียนแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ได้มาหรือการพัฒนาความรู้ใหม่ที่ได้รับจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่สำคัญ, 2 คะแนน หมายความว่า ระดับ 2 การเข้าใจ (Empathic level) ผู้เรียนแสดงให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติของตนเองและผู้อื่น, 3 คะแนน หมายความว่า ระดับ 3 การวิเคราะห์ (Analytic level) ผู้เรียนสามารถประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นในชีวิตของตนเองและวิชาชีพได้ และ 4 คะแนน หมายความว่า การรู้คิดหรืออภิปัญญา (Metacognitive level) ผู้เรียนแสดงให้เห็นถึงการตรวจสอบกระบวนการคิดและการเรียนรู้ สิ่งที่ได้เรียนรู้ วิธีการเรียนรู้และการเรียนรู้ใหม่ หรือความรู้ใหม่เปลี่ยนแปลงความรู้เก่าหรือประสบการณ์เดิมได้อย่างไร โดยใช้เกณฑ์ตามแนวคิดการแบ่งช่วงค่าเฉลี่ย เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยระดับของการสะท้อนคิด มี 4 ระดับ คะแนน 1.00 – 1.50 หมายความว่า มีความคิดเห็นการสะท้อนคิดในระดับไม่ดี, คะแนน 1.51 – 2.50 หมายความว่า มีความคิดเห็นการสะท้อนคิดในระดับพอใช้, คะแนน 2.51 – 3.50 หมายความว่า มีความคิดเห็นการสะท้อนคิดในระดับปานกลาง, คะแนน 3.51 – 4.00 หมายความว่า มีความคิดเห็นการสะท้อนคิดในระดับดี (Ash & Clayton, 2009)

3. แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับประโยชน์ของการเขียนบันทึกการเรียนรู้จำนวน

10 ข้อ และอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้จำนวน 5 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราประมาณค่า 4 ระดับ ดังนี้ คะแนน 1 หมายความว่า ไม่เห็นด้วย, คะแนน 2 หมายความว่า เห็นด้วยน้อย, คะแนน 3 หมายความว่า เห็นด้วยปานกลาง และ 4 หมายความว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยใช้เกณฑ์ตามแนวคิดการแบ่งช่วงค่าเฉลี่ย เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยระดับของการสะท้อนคิด มี 4 ระดับ ดังนี้ คะแนน 1.00 – 1.50 หมายความว่ามีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นในระดับไม่ดี, คะแนน 1.51 – 2.50 หมายความว่า มีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นในระดับพอใช้, คะแนน 2.51 – 3.50 หมายความว่ามีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นในระดับปานกลาง, คะแนน 3.51 – 4.00 หมายความว่า มีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นในระดับดี การแปลผลคะแนนรวมความคิดเห็นอุปสรรคต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ คะแนน 1.00 – 1.50 หมายความว่า มีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นในระดับดี, คะแนน .51 – 2.50 หมายความว่า มีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นในระดับปานกลาง, คะแนน 2.51 – 3.50 หมายความว่า มีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นในระดับพอใช้, คะแนน 3.51 – 4.00 หมายความว่า มีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นในระดับไม่ดี

การหาคุณภาพของเครื่องมือ 1) การหาความตรง (Validity) โดยนำแบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดและแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้ที่ได้เรียบเรียงแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้แบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดค่าความตรงระหว่าง 0.80 – 1.00 และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้แบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดค่าความตรงระหว่าง 0.80 – 1.00 แล้วนำไปปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง 2) การหาความเที่ยง (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ รุ่นที่ 16 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน และนำมาหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคแบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ผู้วิจัยพบนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 59 คน 2 ห้องเรียน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ชี้แจงถึงสิทธิในการถอนตัวจากการวิจัยโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อวิชาที่กำลังเรียน รวมทั้งแจ้งว่าข้อมูลจะได้รับการเก็บรักษาเป็นความลับและนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น โดยจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

2) ผู้วิจัยให้นักศึกษาทำแบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดก่อนการทดลอง (Pre-test) 3) ผู้วิจัยแบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 7-8 คน จำนวน 8 กลุ่ม จำนวน 2 ห้องเรียน เพื่อเป็นกลุ่มจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยมีอาจารย์นิเทศจำนวนทั้งสิ้น 2 คน รับผิดชอบสอนนักศึกษาคนละ 4 กลุ่ม รับผิดชอบนักศึกษาตามแผนที่วางไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วางแผนการวิจัยร่วมกับผู้รับผิดชอบรายวิชาและทีมผู้สอน โดยกำหนดให้นักศึกษาเขียนบันทึกการเรียนรู้หลังสิ้นสุดการเรียนรู้แต่ละสาระการเรียนรู้ จำนวน 8 ครั้ง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบการเขียนบันทึกการเรียนรู้ตามแนวคิด Reflective cycle ของ Gibbs (1988) ซึ่งประกอบด้วยการคิด 6 ขั้นตอน 4) ผู้วิจัยทำการเตรียมอาจารย์นิเทศก์โดยจัดประชุมชี้แจงแนวคิดการจัดการเรียนการสอนด้วยการสะท้อนคิด (Reflective learning) เพื่อให้เข้าใจบทบาทและมีแนวการสอนในทิศทางเดียวกัน หลังได้รับบันทึกการเรียนรู้จากนักศึกษาแต่ละครั้งอาจารย์นิเทศก์มีหน้าที่อ่านเพื่อประเมินและให้คะแนนตามเกณฑ์และจับประเด็นการเรียนรู้ที่สำคัญเพื่อนำไปอภิปรายในชั่วโมงเรียนถัดไป 5) ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มกับนักศึกษาคูแต่ละกลุ่ม จำนวน 8 กลุ่ม กลุ่มละ 7-8 คน โดยแต่ละกลุ่มจะจัดการเรียนการสอน เป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง ซึ่งผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 45 นาที หลังเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอนในแต่ละครั้งผู้วิจัยจัดกลุ่มสนทนาเป็นวงกลมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคนเกิดความรู้สึกเสมอภาคเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยนั่งอยู่ในกลุ่มการสนทนาเหมือนกับผู้เข้าร่วมวิจัย 4) ผู้วิจัยให้นักศึกษาคูเขียนบันทึกการเรียนรู้หลังสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง จำนวน 8 ครั้ง โดยผู้วิจัยประเมินงานเขียนและชี้แนะจุดที่ควรปรับปรุง 5) ผู้วิจัยให้นักศึกษาคูทำแบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดและความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้การปฏิบัติของนักศึกษาคู และ 6) ผู้วิจัยให้นักศึกษาคูทำแบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดหลังการทดลอง (Post-test) โดยประเมินหลังสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนครั้งที่ 8

การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลพฤติกรรมสะท้อนคิดและความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาคูการเปรียบเทียบทักษะการสะท้อนคิดและระดับการสะท้อนคิด ใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาคู ก่อนและหลังได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู พบว่า แตกต่างกัน โดยภายหลังการฝึกเขียนบันทึกการเรียนรู้ นักศึกษาคู มีคะแนนพฤติกรรมสะท้อนคิดสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีคะแนนพฤติกรรมสะท้อนคิดก่อนการเรียน ($\mu = 2.49$, $\sigma = 0.68$) และคะแนนพฤติกรรมสะท้อนคิดหลังการเรียน

($\mu = 3.09$, $\sigma = 0.71$) (แสดงดังตารางที่ 1) พฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาครูก่อนได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครูระดับพฤติกรรมสะท้อนคิดเพิ่มขึ้น โดยก่อนจัดการเรียนการสอน พฤติกรรมสะท้อนคิดอยู่ในระดับปานกลาง หลังจากนักศึกษาได้ฝึกเขียนบันทึกการเรียนรู้ 8 ครั้ง พบว่า พฤติกรรมสะท้อนคิดอยู่ในระดับสูง และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่ค่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นได้แก่ การคิดไตร่ตรองว่าสิ่งที่กำลังเรียนมีคุณค่าอย่างไร ($\mu = 3.36$, $\sigma = 0.71$) รองลงมาคือ เป็นการพยายามปรับตัวให้คุ้นเคยกับรายวิชาที่เรียน ($\mu = 3.25$, $\sigma = 0.66$) ส่วนข้อที่ได้คะแนนการสะท้อนคติน้อยที่สุด ได้แก่ การคิดเปรียบเทียบสิ่งที่อยากรู้กับความรู้ที่ได้รับจากรายวิชา ($\mu = 2.86$, $\sigma = 0.63$) รองลงมา การวางแผนเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียน ($\mu = 2.93$, $\sigma = 0.75$) และการทบทวนและเชื่อมโยงความรู้แต่ละวิชาเข้าหากัน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบพฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาครูก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยการสะท้อนคิด

คะแนนพฤติกรรมสะท้อนคิด	μ	σ	แปลผล
ครั้งที่ 1	2.49	0.68	ระดับปานกลาง
ครั้งที่ 8	3.09	0.71	ระดับสูง

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการสะท้อนคิดของนักศึกษาครู ก่อนและหลังได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู พบว่า แตกต่างกันโดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับการสะท้อนคิดจากบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาครูครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 8 โดยกำหนดค่าคะแนนตามระดับการสะท้อนคิดที่ปรากฏในบันทึกการเรียนรู้ตามเกณฑ์การให้คะแนนของ Williams, Sundelin, Foster-Sergeant, and Norman (2000) จากนั้นเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนน พบว่า ระดับการสะท้อนคิดของนักศึกษาครูในการเขียนบันทึกการเรียนรู้ครั้งที่ 8 เพิ่มขึ้น (แสดงดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาครูก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยการสะท้อนคิด

คะแนนบันทึกการเรียนรู้	μ	σ	แปลผล
ครั้งที่ 1	1.29	0.60	ระดับต่ำ
ครั้งที่ 8	3.12	0.72	ระดับปานกลาง

หมายเหตุ : การให้คะแนนพิจารณาจากระดับการสะท้อนคิดที่พบในบันทึกการเรียนรู้ โดยกำหนดระดับละ 1 คะแนน

3. ความคิดเห็นของนักศึกษาครูต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครูพบว่า คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้การปฏิบัติของนักศึกษาครูด้านประโยชน์ของการเขียนบันทึกการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้การปฏิบัติของนักศึกษาครู (แสดงดังตารางที่ 3) ด้านประโยชน์ของการเขียนบันทึกการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.32$, $\sigma = 0.56$) ข้อรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ทำให้มองเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยมุมมองใหม่ ($\mu = 3.69$, $\sigma = 0.56$) อยู่ในระดับดี ส่วนข้อรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ทำให้มีโอกาสประยุกต์ทฤษฎีลงสู่การปฏิบัติจริง ($\mu = 2.98$, $\sigma = 0.47$) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ ($\mu = 3.05$, $\sigma = 0.57$) ข้อรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การมีเวลาอันจำกัดทำให้เรียนรู้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร ($\mu = 3.73$, $\sigma = 0.45$) อยู่ในระดับไม่ดี ส่วนข้อรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การขาดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทำให้เขียนบันทึกได้ไม่ดี ($\mu = 2.12$, $\sigma = 0.70$) อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้ การปฏิบัติของนักศึกษาครู ด้านประโยชน์และอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้

ความคิดเห็น	μ	σ	ระดับความคิดเห็น
ประโยชน์ของการเขียนบันทึกการเรียนรู้	3.32	0.56	ปานกลาง
อุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้	3.05	0.57	พอใช้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้พบประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาครู ก่อนและหลังได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู พบว่า แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่ขาดพื้นฐานการฝึกฝนกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การจัดกิจกรรมที่ฝึกทักษะกระบวนการคิดมีไม่มากเท่าที่ควร ประกอบกับทักษะการคิดพื้นฐานของนักศึกษาอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง การจัดการเรียนการสอนโดยวิธีการสะท้อนคิดเป็นวิธีหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง จะช่วยส่งเสริมให้มีพฤติกรรมสะท้อนคิดที่ดีได้ด้วยการฝึกฝนทักษะการคิดเพราะสามารถนำมาใช้ฝึกฝนพัฒนาการคิดขั้นสูงของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี เพื่อช่วยส่งเสริมพฤติกรรมสะท้อนคิดพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดได้ สอดคล้องกับ

การศึกษาของ ชนิตว์ปียา แสงเย็นพันธุ์, ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ, และปิยะพงษ์ ไสยโสภณ (2562) พบว่า การให้นักศึกษาเขียนบันทึกการเรียนรู้ช่วยพัฒนาการคิดแบบสะท้อนคิดได้เป็นอย่างดี อาจเป็นเพราะในแต่ละครั้งที่เขียนบันทึกการเรียนรู้นั้น หลังจากตรวจแบบประเมิน ผู้สอนจะให้ข้อมูลย้อนกลับ โดยประชุมสรุปการเรียนรู้ชี้แนะจุดที่ต้องปรับปรุงการเขียนและถึงแม้ว่าการเขียนบันทึกการเรียนรู้จะเป็นการเขียนตามหัวข้อที่กำหนดแต่การเขียนบ่อย ๆ ก็สามารถช่วยพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดได้ เกิดการพัฒนาตนเอง ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ดำเนินการตามแนวทางวงจรการสะท้อนของกิบส์ (Gibbs (1988) กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของลักษณะการสะท้อนคิดแตกต่างจากก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีค่าเฉลี่ยของการสะท้อนคิดสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับการศึกษาของจุฬินทิพา นพคุณ (2561) พบว่า การสะท้อนความคิดผ่านสมุดบันทึกภาพของนักศึกษาทำให้นักศึกษาได้ฝึกคิดและเขียนมากขึ้น ได้ฝึกคิดและเขียนทบทวนความรู้ของตนเอง ได้ฝึกคิดและเขียนอธิบายความรู้สึกของตนเอง ได้ฝึกคิดและเขียนเชื่อมโยงต่อยอดการนำความรู้ไปใช้ในอนาคต ทำให้จดจำเนื้อหาในการเรียนได้เป็นอย่างดีและมีความสุขในการเรียนรู้ และการวิจัยของ เชษฐา แก้วพรม (2556) ที่พบว่า การเขียนบันทึกการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะสะท้อนคิดและเมื่อปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะทำให้การสะท้อนคิดในแต่ละครั้งที่เขียนครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เกิดการพัฒนากระบวนการคิดขั้นสูง และเมื่อปฏิบัติซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง จะเกิดเป็นพฤติกรรมที่ถาวร เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เมื่อนำไปบูรณาการกับกิจกรรมรายวิชาจะทำให้นักศึกษาเกิดการวิเคราะห์ไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล สามารถเชื่อมโยงความรู้จากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับการวิจัยของ อรัญญา บุญธรรม, ไชยณศิริ ยุทธวิสุทธิ, ธันยาพร บัวเหลือง, และเชษฐา แก้วพรม (2558) สอดคล้องกับการวิจัยของ พรพิมล ชัยสา, และสายชล จันทร์วิจิตร (2563) และการศึกษาของดวงใจ พรหมพยัคฆ์, วราภรณ์ สัตยวงศ์, จุฑามาศ รัตนอัมภา, ภาวดี เหมทานนท์, และ วิไลพร รังควัต (2562) ที่พบว่า หลังใช้โปรแกรมการสะท้อนคิด กลุ่มตัวอย่างมีระดับการสะท้อนคิดในการเขียนบันทึกการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการสะท้อนคิดของนักศึกษาครู ก่อนและหลังได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู พบว่า แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับการสะท้อนคิดจากบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาครูก่อนการบันทึกการเรียนรู้การสะท้อนคิดอยู่ในระดับต่ำและหลังการเขียนบันทึกการเรียนรู้การสะท้อนคิดอยู่ในระดับปานกลางตามเกณฑ์การให้คะแนนของ Williams, Sundelin, Foster-Sergeant, and Norman (2000) การคิดเป็นกระบวนการคิดทางสมองของมนุษย์ที่เกิดขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมาย และเกี่ยวข้องกับทักษะอีกหลายประการ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะพื้นฐานที่เป็นแกนสำคัญของความคิด ทักษะการคิดขั้นสูงซึ่งซับซ้อนกว่าขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

นอกจากนี้การคิดยังเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ต่อเนื่องนั้นหมายถึงหากไม่มีประสบการณ์ในการคิดอย่างต่อเนื่องอาจจะให้คุณภาพของการคิดลดลงได้ ทิศนา แคมมณี (2554) กล่าวว่า การพัฒนาการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดจัดเป็นการประเมินระดับของการสะท้อนคิดที่สำคัญอีกมิติหนึ่ง โดยการวัดระดับการสะท้อนคิดก่อนการปฏิบัติการเป็นการทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมาก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง เป็นการทบทวนก่อนการปฏิบัติช่วยให้ผู้เรียนสามารถที่จะเลือกและควบคุมประสบการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ส่วนการสะท้อนคิดหลังการปฏิบัติเป็นการสะท้อนคิดการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้เกี่ยวกับอารมณ์และเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง และประเด็นที่ต้องพัฒนาตนเองในอนาคต การจัดการเรียนรู้โดยการสะท้อนคิดจึงเป็นกลวิธีหนึ่งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนโดยเฉพาะในด้านทักษะทางปัญญา ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดและวิธีการเรียนรู้ของตนเอง มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพิ่มโอกาสในการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องและหลีกเลี่ยงการทำผิดพลาดในการเรียนรู้และการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงสอดคล้องกับการศึกษาของ รัตติกร เหมือนนาดอน, ยุพาภรณ์ ตีรไพรวงศ์, เจียมใจ ศรีชัยรัตนกุล, และสันติ ยุทธยง (2562) การสะท้อนคิดเริ่มจากระดับที่สามารถบรรยายหรือเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จนถึงระดับของการตระหนักรู้ในการกระทำ หรือสิ่งที่เกิดขึ้น หรือสามารถตัดสินใจโดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีและผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นการสะท้อนคิดขั้นสูงที่แสดงถึงการมีทักษะทางปัญญาขั้นสูง สามารถนำมาใช้ในการประเมินระดับการพัฒนาของทักษะทางปัญญาของผู้เรียนและสอดคล้องตามความสามารถของผู้เรียน แตกต่างจากการศึกษาของ สุมาลี พรหมชาติ (2561) พบว่าความคิดเห็นด้านระดับการคิดสะท้อนก่อนการสนทนอยู่ในระดับน้อยที่สุด หลังการสนทนาที่มีความสามารถระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ ลำเจียก กำธร, จิณัฐตา ศุภศรี, และฐาปนี อัครสุวรรณกุล (2560) พบว่าระดับการสะท้อนคิดของนักศึกษาในการเขียน ครั้งที่ 4 เปรียบเทียบกับครั้งที่ 1 มีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และการศึกษาของ วารุณี สุวรรณกุล, ทรงเสลา นาทจำนง, และยศพล เหลืองโสมนภา (2559) พบว่า หลังใช้โปรแกรมการสะท้อนคิด กลุ่มตัวอย่างมีระดับการสะท้อนคิดในการเขียนบันทึกการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3. ความคิดเห็นของนักศึกษาครูต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู พบว่า คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นด้านประโยชน์ของการเขียนบันทึกการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้อยู่ในระดับพอใช้

นักศึกษาแสดงความคิดเห็นด้านประโยชน์ของการเขียนบันทึกการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนโดยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ เป็นเรื่องใหม่ นักศึกษาขาดทักษะในการคิด การเขียน ทำให้ใช้เวลาในการพัฒนาทักษะการคิด การเขียน ประกอบกับมีภาระงานที่รับผิดชอบ จึงรู้สึกกดดัน อาจทำให้สิ่งแวดล้อมไม่เอื้อเท่าที่ควรนักศึกษาจึงต้องใช้เวลา

ในการปรับปรุงแบบการเรียนรู้ของตนเองและหากได้ฝึกฝนให้นักศึกษาได้สะท้อนคิดผ่านสมุดบันทึกภาพอย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลให้เกิดลักษณะนิสัยผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง ซึ่งผลการวิจัยแตกต่างจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดี ระดับมาก และระดับมากที่สุดดังการศึกษาของ พิชฌาย์วีร์ สิ้นสวัสดิ์ (2562) เรื่องผลของการจัดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการสะท้อนคิดต่อพฤติกรรมและการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล พบว่า คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกด้านประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับการศึกษาของ วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์ (2560) เรื่องผลของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมการเขียนบันทึกสะท้อนคิดตามแนวคิดตามแนวคิดปรัชญาศึกษาในรายวิชาศิลปะการสอน พบว่า มีความพึงพอใจต่อภาพรวมของกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก และการศึกษาของ สุพรรณิการ์ ชะนิล (2560) เรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาครูด้วยกิจกรรมสะท้อนคิดโดยใช้รูปแบบ 3-R ในรายวิชาการวัดผลและประเมินผลทางคณิตศาสตร์ พบว่า มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก และการศึกษาของ ลำเจียก กำธร, จิณัฐตา ศุภศิริ, และฐานิ อัครสุวรรณกุล (2560) เรื่องการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต พบว่า ประโยชน์ของการเขียนบันทึกมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

นักศึกษาแสดงความคิดเห็นด้านอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ แตกต่างจากการศึกษาของพิชฌาย์วีร์ สิ้นสวัสดิ์ (2562) พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของเชษฐา แก้วพรม (2556) และการศึกษาของ จุฬินทิพา นพคุณ (2561) พบว่า รูปแบบนี้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่ไม่ค่อยชอบพูด ทำให้นักศึกษาสามารถมีโอกาสได้แสดงความรู้สึกรู้สึกความคับข้องใจได้มากขึ้นผ่านตัวหนังสือ ซึ่งในครั้งแรกผู้สอนต้องมอบหมายให้นักศึกษาเตรียมอุปกรณ์มาให้พร้อมในการเขียนครั้งต่อไป ทำให้นักศึกษาได้อธิบายถึงความรู้สึกของตนเอง ได้เขียนทบทวนความรู้ของตนเองในรายวิชาและยังทำให้จดจำเนื้อหาในบทเรียนได้ดีมากยิ่งขึ้น สนุกและมีความสุขในการเรียนรู้และเชื่อว่าหากได้ฝึกฝนให้นักศึกษาได้สะท้อนคิดผ่านสมุดบันทึกภาพอย่างสม่ำเสมอจะส่งผลให้เกิดลักษณะนิสัยผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

1. พฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาครู โดยได้รับการจัดการเรียนการสอนให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู หลังการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนการสอน

2. ระดับการสะท้อนคิดของนักศึกษาครู ก่อนและหลังได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมสะท้อนคิดก่อนการเรียนอยู่ในระดับต่ำและหลังการเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

3. ความคิดเห็นของนักศึกษาครู ต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู พบว่า คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นด้านประโยชน์ของการเขียนบันทึกการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางด้านอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับพอใช้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้อาจารย์นำกิจกรรมการส่งเสริมทักษะสะท้อนคิดใช้กับนักศึกษา โดยเฉพาะวิชาที่คาดหวังให้นักศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เพื่อพัฒนาทักษะการคิด

1.2 สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้อาจารย์ได้รับการพัฒนาให้เป็นนักสะท้อนคิด มีองค์ความรู้และทักษะในการจัดการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาในรายวิชาศึกษาทั่วไปคณะอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะสะท้อนคิด

2.2 ควรเพิ่มเวลาการเขียนบันทึกการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดทักษะสะท้อนคิด

2.3 ควรทำการศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดต่อพฤติกรรมตามคุณลักษณะนักศึกษาที่พึงประสงค์อื่น ๆ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561ข). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). สืบค้นจาก <https://www.kroobannok.com/84974>.

เชษฐา แก้วพรม. (2556). การพัฒนาทักษะสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาการสอนและการให้คำปรึกษาทางสุขภาพ. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 24(2), 12-20.

- จุฬินทิพา นพคุณ. (2561). การสะท้อนความคิดผ่านสมุดบันทึกภาพของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยดุสิต. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*, 14(3), 307–322.
- ชนิษฐ์ปียา แสงเย็นพันธุ์, ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ, และปิยะพงษ์ ไสยโสภณ. (2562). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการสะท้อนคิดโดยใช้การเขียนบันทึกสะท้อน. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 13(3), 393–408.
- ดวงใจ พรหมพยัคฆ์, วราภรณ์ สัตยวงศ์, จุฑามาศ รัตนอัมภา, ภาวดี เหมทานนท์, และวิไลพร รังควัต. (2562). ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริงร่วมกับการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลต่อพฤติกรรมการสะท้อนคิดและความสามารถในการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาล, *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา*, 25(2), 57–71.
- ทศนา แหมมณี. (2554). ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ: การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 36(2), 188–204.
- ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว. (2562) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสะท้อนคิดของนักศึกษาครู. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 25(1), 188–205.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562. (2562, 6 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 136 ตอนพิเศษ 56 ง, หน้า 2–6.
- พรพิมล ชัยสา, และสายชล จันทร์วิจิตร. (2563). ผลของการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดต่อพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล, *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 48(1), 224–238.
- พิชญ์วีร์ ลินสวัสดิ์. (2562). ผลของการจัดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการสะท้อนคิดต่อพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล, *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม*, 20(39), 88–98.
- มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. (2558). *หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู พ.ศ. 2558*. นราธิวาส. เอกสารอัดสำเนา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์.
- รัตติกกร เหมือนนาดอน, ยุพาภรณ์ ติรโพรวงค์, เจียมใจ ศรีชัยรัตนกุล, และสันติ ยุทธยง. (2562). การพัฒนาการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด, *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*, 35(2), 13 – 25.
- ลำเจียก กำธร, ลีณัฐตา ศุภศิริ, และธัญญา วัชรสุวรรณกุล. (2560). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 4(1), 15–27.

- วารุณี สุวรรณกุล, ทรงเสลา นางจำนง, และยศพล เหลืองโสมนภา. (2559). ผลของการพัฒนาทักษะและระดับการสะท้อนคิดด้วยโปรแกรมเรียนรู้การสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, 7(1), 61-71.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2560). ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมการเขียนบันทึกสะท้อนคิดตามแนวจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาศิลปะการสอน. *วารสารราชพฤกษ์*, 15(2), 27-34
- ศิริกัญญา แก่นทอง. (2561ก). การพัฒนารูปแบบการสอนวิชาสันติศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้การพัฒนารูปแบบการสอนวิชาสันติศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 12-25.
- ศิริกัญญา แก่นทอง. (2561ข). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5 (ฉบับพิเศษ), 120-132.
- สุพรรณิการ์ ชนะนิล. (2560). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาครูด้วยกิจกรรมสะท้อนคิดโดยใช้รูปแบบ 3-R ในรายวิชาการวัดผลและประเมินผลทางคณิตศาสตร์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 11(2), 239-249.
- สุมาลี พรหมชาติ. (2561). การสอนโดยเน้นการคิดสะท้อนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 13(25), 93-102.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส. (2563). รายงานผลการทดสอบระดับชาติปี 2559 -2561. นราธิวาส: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส.
- อรัญญา บุญธรรม, ไชยณิสิริ ยุทธิวิสุทธิ, ธันยาพร บัวเหลือง, เชษฐา แก้วพรม, และคมวัฒน์ รุ่งเรือง. (2558). ผลของการเขียนรายงานการสื่อสารเพื่อการบำบัดแบบบูรณาการการสะท้อนคิดต่อการพัฒนาพฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้าจันทบุรี*, 26(1), 244-255.
- Ash, S. L., & Clayton, P. H. (2009). Generating, deepening, and documenting learning: the power of critical reflection in applied learning. *Journal of Applied Learning in Health Education*, 1(1), 25-48.
- Gibbs, G. (1988). *Learning by Doing: A Guide to Teaching and Learning Methods*. Oxford: Oxford Further Education Unit.

- Sobral, D. T. (2005). Medical students' mindset for reflective learning: a revalidation study of the reflection-in-learning scale. *Advance in Health Science Education*, 10(4), 303–314.
- Williams, R. M., Sundelin, G., Foster–Seargeant, E., & Norman, G. R. (2000). Assessing the reliability of grading reflective journal writing. *Journal of Physical Therapy Education*, 14(2), 23–26.